

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU'NUN *NUR BABA'SI* İÇİN DÖNEMİNDE BİR REDDİYE: *NUR BABA MASALI*

Ahmet DEMİR**

Öz

Tefrika edilmeye başlandığı andan günümüze Yakup Kadri'nin *Nur Baba* (1922) adlı romanına dair edebî, dinî, felsefî tartışmaları içeren pek çok çalışma, kitap, yazı ve değerlendirme kaleme alınmıştır. Türk edebiyatında olumlu ve olumsuz iki uçta eleştirilen romanı, olumlu karşılayanlar özellikle edebî değer noktasında yüceltirken, olumsuzlayanlar ise özellikle Yakup Kadri'nin Bektaşilikle bağdaşmayan bir içeriği Bektaşiliğe isnat ettiği, Bektaşiliği kötü gösterdiği iddiasıyla yok sayıcı bir yaklaşım göstermiştir. Edebiyat araştırmalarında, *Nur Baba* üzerine değerlendirmeler bağlamında üzerinde durulmayan ve *Nur Baba*'nın yayımlandığı dönemin eleştirel yazılarından olan Bezmi Nusret (Kaygusuz)'e ait *Nur Baba Masalı* başlıklı risale *Nur Baba*'nın döneminde yarattığı akisler bakımından önemlidir. Bezmi Nusret'in 1922'de *Nur Baba*'nın kitap olarak basımından hemen sonra yazdığı *Nur Baba Masalı*, *Nur Baba* için bir 'reddiye' niteliği taşır ve temelde *Nur Baba*'nın edebî yönüne ve romandaki Bektaşiliğin yansıtılma şekline dair iki yönlü bir değerlendirmeyi içerir.

Çalışmamızda Yakup Kadri'nin *Nur Baba* romanı odağa alınarak Yakup Kadri'nin, romanını ve romanın, döneminde yarattığı akisleri nasıl değerlendirdiği *Nur Baba*'nın birinci (1922) ve ikinci (1923) baskıları için önsöz niteliğinde kaleme aldığı "Bir İzah" ve "İkinci İzah" yazıları üzerinden dikkate sunulmuş, Bezmi Nusret'e ait *Nur Baba Masalı*'na dikkat çekilmiş, risale Latin harflerine aktarılmış ve bu kitapçıktaki *Nur Baba* romanına dair görüşler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Nur Baba*, Bezmi Nusret Kaygusuz, *Nur Baba Masalı*.

A REFUTATION TO YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU'S NOVEL *NUR BABA: THE NUR BABA MASALI*

Abstract

From the date that it began to be published to the present day, many studies, books, essays, and criticisms including literary, religious, philosophical discussions have been written on the novel of Yakup Kadri, *Nur Baba* (1922). The novel was criticized in both positive and negative ways in Turkish literature. While the critics, who have a positive attitude, build it up a literary value, the ones who have the negative attitudes, claimed that Yakup Kadri had attributed the Bektashism to a content, which is incompatible with Bektashism, and had shown

* Makalenin Geliş Tarihi: 11.08.2016, Kabul Tarihi: 18.10.2016

** Yrd. Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Bağlıca/Ankara, ademir@baskent.edu.tr

it in a bad way. In literary studies, a treatise written by Bezmi Nusret (Kaygusuz) which was one of the critical writings of the period, titled *Nur Baba Masalı*, has been not focused on. The *Nur Baba Masalı*, which was written by Bezmi Nusret after the publication of *Nur Baba* (1922) was a refutation of *Nur Baba* and it was basically including a bi-directional assessments both on the literary aspects of *Nur Baba* and on the reflection way of Bektashism in the novel.

In this work *Nur Baba* novel of Yakup Kadri and his attitude toward the criticisms of *Nur Baba* at the period will be analyzed by focusing on the “Bir İzah” and “İkinci İzah”, an introductory writing appears in the first (1922) and second (1923) editions of *Nur Baba*. *Nur Baba Masalı*, which was written by Bezmi Nusret will also be evaluated. It was transcribed to Latin alphabet and the opinions about *Nur Baba*, appearing in this booklet will be discussed.

Key words: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Nur Baba*, Bezmi Nusret Kaygusuz, *Nur Baba Masalı*.

1. Giriş

Bu çalışmada, Yakup Kadri'nin *Nur Baba* (1922) romanı için bir reddiye niteliği taşıyan Bezmi Nusret'in (Kaygusuz) *Nur Baba Masalı* (1922) adlı risalesi odağa alınmaktadır. Bu çerçevede, edebiyat araştırmalarında üzerinde durulmayan ve *Nur Baba* romanının yayımlandığı dönemin eleştirel yazılarından olan Bezmi Nusret'e ait *Nur Baba Masalı* başlıklı risale, Latin harflerine aktarılmış ve risaledeki *Nur Baba* romanına dair görüşler değerlendirilmiştir. Bezmi Nusret'in *Nur Baba Masalı*'nda, *Nur Baba* için dile getirdiği görüşlere geçmeden önce, *Nur Baba*'nın döneminde yarattığı akisleri ortaya koymak ve böylece *Nur Baba Masalı*'nın da ortaya çıktığı atmosferi dikkate sunmak amacıyla Yakup Kadri'nin, *Nur Baba*'yı ve döneminde romanı için yazılanları nasıl değerlendirdiği ele alınacaktır. Bu nedenle Yakup Kadri'nin *Nur Baba* romanının birinci (1922) ve ikinci (1923) baskıları için önsöz niteliğinde kaleme aldığı “Bir İzah” ve “İkinci İzah” yazıları üzerinde de durulacaktır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun (1889-1974) 1921'de *Akşam* gazetesinde tefrikasına başlanan, ancak yarattığı tepkiler ve tartışmalar üzerine tefrikası yarıda kalan ve bir yıl sonra 1922'de kitap olarak yayımlanan *Nur Baba* romanı, yayımlandığı dönemden günümüze edebiyat çevrelerinin dikkatini çeken ve çokça tartışılan romanlardan olmuştur (Aktaş, 2014; Akı, 2001; Baba, 2002; Gariper ve Küçükcoşkun, 2008; 2009; Oğuzkan, 1979). Halide Edip Adivar ve Ahmet Haşim gibi dönemin öne çıkan yazar ve şairleri başta olmak üzere çeşitli sanatkarlar ve edebiyat eleştirmenleri tarafından yayımlanışının hemen arkasından *Nur Baba* hakkında değerlendirmeler yapılmış, romana dair eleştiri türünden yazılar kaleme alınmıştır (Gariper ve Küçükcoşkun, 2008; 2009). Türk edebiyatında olumlu ve olumsuz iki uçta eleştirilen romanı, olumlu karşılayanlar edebî değeri itibarıyla yüceltirken, olumsuzlayanlar ise özellikle Yakup Kadri'nin Bektaşilikle bağdaşmayan bir içeriği Bektaşiliğe isnat

ettiği, Bektaşiliği kötü gösterdiği iddiasındadır (Gariper ve Küçükcoşkun, 2008: 46). Yakup Kadri, *Nur Baba*'nın, tefrika edildiği dönemde yarattığı havadan, romanın ilk baskısı için yazdığı “Bir İzah” başlıklı önsözde bahseder. *Nur Baba*'nın, tefrikası sırasında itirazlarla, olumsuzlamalarla, reddetmelerle karşılaştığını; kendisinin de meslekî iffet ve millî ahlaktan yoksunlukla itham edildiğini ifade eder (Karaosmanoğlu, 1922: 5). Yakup Kadri, romanına yönelik itirazların, “Bektaşi sırrı”nı ifşa ettiği yönündeki iddialara dayandığına vurgu yapar. Bütün bunlara rağmen “ahlâk ve iffetin samimi taraftarlarının” (1922: 5) *Nur Baba*'yı yazmaktaki maksadını anladıklarını ve kendisini tebrik ve teşvik ettiklerini, bu tebrik ve teşviklerin de eksik kalan romanı tamamlayarak kitap halinde basmak için kendisine güç verdiğini dile getirir. Kitabın yayımı ile ortaya çıkabilecek olumsuz düşüncelere, yorumlara mahal vermemek için de “Bir İzah” başlıklı önsözü yazdığını, bu önsözde muhataplarının hüsünüyet sahibi olduklarını ve kendisini mesnetsiz iddialarla suçlayanlara cevap vermek istemediğini söyler (1922: 5).

Yakup Kadri, kendisi hakkındaki bütün suizanlara rağmen içinde bulunulan devirde Bektaşiliğin gerek şeklen ve gerek ruhen hakikî ananeleri dışına çıktığını ve büsbütün tanınmaz hâle girdiğini, bu bozulmanın memleketin genel havasıyla sıkı bir alakası olduğunu, nasıl ki bugünkü Türk ailesi artık dünkü Türk ailesi değilse, bugünkü Bektaşi tekkelerinin de dünkü Bektaşi tekkeleri olmadığını, tahribat ve tahrifatin diğer tekkeler için de geçerli olduğunu iddia eder (Karaosmanoğlu, 1922: 8). *Nur Baba*'nın bu düşüncelerle yazıldığını, Bektaşi tekkelerinin -diğer tekkeler gibi-yozlaşmasına üzülen herkes gibi kendisinin de bu durumdan büyük üzüntü duyduğunu ve Bektaşi tekkelerindeki bozulmaya, yozlaşmaya parmak basmak suretiyle tedaviye nereden başlamak lazım geldiğini göstermeye çalıştığını savunur. Yakup Kadri, *Nur Baba*'yı yazmaktaki maksadını şöyle ifade eder: “Ananeden yetişmiş hakikî ve samimi Bektaşiler, Bektaşi dergâhlarının bugünkü hâli karşısında dilhündurlar. Ben bunlardan biriyim ve yaraya parmağı koymak suretiyle tedaviye nereden başlamak lazım geldiğini bu kitapla göstermeye çalışıyorum.” (1922: 8).

Yakup Kadri, *Nur Baba*'nın ikinci baskısı için yazdığı “İkinci İzah” başlıklı önsözde (Karaosmanoğlu, 1923: 13-16) *Nur Baba*'nın roman olarak yayımlanmasıyla birlikte, tefrikası sırasında çıkan tartışmaların yeniden alevlendiğini ve eleştiri türünden yazılarla romana dair değerlendirmelerin çokça kendini gösterdiğini, ancak bütün bu yazılar içerisinde *Nur Baba*'yı layıkıyla değerlendiren tek yazının Halide Edip Adıvar'a ait olduğunu ifade eder. Yakup Kadri, 13 Temmuz 1338/1922 tarihli İkdâm'da yayımladığı “Nur Baba” başlıklı yazısıyla yalnızca Halide Edip Adıvar'ın *Nur Baba* romanından, bir roman gibi bahsettiğini, edebî çerçevede değerlendirdiğini ve bu şerefin *Nur Baba* için kâfi olduğunu dile getirir. *Handan* (1912) yazarının kendine has o kudretli sezişiyle kendisinin *Nur Baba* romanında ne yapmak istediğini tam bir açıklıkla ortaya koyduğunu vurgular (1923: 13-14).

Yakup Kadri, *Nur Baba*'yı Bektaşilik açısından değerlendirenlere artık hiç cevap vermeyeceğini, aynı dili konuşmadıkları için bu insanlarla anlaşmasının mümkün olmadığını, çeşitli gazete ve dergilerde çıkan ve kendisinin Bektaşiliği anlatmaya çalışıp anlatamadığı gibi tarikat odaklı suçlayıcı yazıların yarattığı münakaşalara girmedikçe/girmeyeceğini ifade eder (Karaosmanoğlu, 1923: 15). Ayrıca herhangi bir tarikatı bir romanla tetkik ve tarife kalkışacak kadar hafif-meşrep olmadığını ve doğrudan doğruya edebiyata ait olması lazım gelen bir bahsi dinî ve felsefî bir vadiye dökülecek kadar da malûmât-fürûş olmadığını şöyle dile getirir: “Meseleyi Bektaşilik tarafından alanlara artık hiç cevap vermeyeceğim. Çünkü bunlar benim cinsimden insanlar değildirlir; birbirimizin lisanını ve maksadını anlamamıza ihtimal yoktur. Bunlardan birisi ‘İleri’ gazetesinde ve sonra ‘Yarın’ mecmuasında bana birçok fuzuli hücumlarda bulundu. Güya bu kitabımla Bektaşiliği anlatmak istiyormuşum da anlatamamışım gibi tarikat hakkında bir sürü münakaşalar açtı. Bu münakaşaların hiçbirine girmedim, çünkü ben herhangi bir tarikatı bir romanla tetkik ve tarife kalkışacak kadar hafif-meşrep olmadığım gibi, doğrudan doğruya edebiyata ait olması lazım gelen bir bahsi dinî ve felsefî bir vadiye dökülecek kadar da malûmât-fürûş değilim.” (1923: 15).

Kısacası Yakup Kadri'nin de birinci ve ikinci baskısı için yazdığı önsözlerde dikkat çektiği üzere *Nur Baba*, tefrikası sürecinde ve kitap olarak yayımlanmasından hemen sonra edebî, dinî, felsefî tartışmalara neden olur ve bu tartışmalar günümüze kadar gelir. Dolayısıyla tefrikasına başlandığı ilk andan günümüze her dönem için edebiyat araştırmacılarının ilgisini çeken *Nur Baba* kadar hakkında yazılanlar da -ki büyük bir yekûn tutar- dikkat çekicidir. Bu bağlamda Cafer Gariper ile Yasemin Küçükcoşkun'un (2009) *Dionizyak Coşkunun İhtişam ve Sefaleti: Yakup Kadri'nin Nur Baba Romanına Psikanalitik Bir Yaklaşım* adlı kitabı ve ‘II. Meşrutiyet Döneminde Yayımlanan Nur Baba Romanı ve Yarattığı Akisler’ (2008) başlıklı makalesi, yayımlandığı dönemden günümüze *Nur Baba* romanı ile ilgili olarak yazılanlar hakkında ayrıntılı değerlendirmeler yapan başlıca çalışmalardandır. Her iki çalışmada da *Nur Baba*'nın geçmişten günümüze edebiyat çevrelerinde nasıl anlamlandırıldığı ile ilgili tespitler ve genişçe bir kaynakça söz konusudur. Ancak bu iki değerli çalışma da dâhil edebiyat araştırmalarında, *Nur Baba* üzerine değerlendirmeler bağlamında üzerinde durulmayan ve *Nur Baba* romanının yayımlandığı dönemin eleştirel yazılarından olan Bezmi Nusret (Kaygusuz)'e ait *Nur Baba Masalı* başlıklı yazı da *Nur Baba*'nın döneminde yarattığı akisler bakımından önemlidir. Bezmi Nusret'in 1922'de *Nur Baba*'nın kitap olarak basımından hemen sonra yazdığı küçük bir risale biçimindeki *Nur Baba Masalı*, *Nur Baba* için bir ‘reddiye’ niteliği taşıyır ve temelde *Nur Baba*'nın edebî yönüne ve romanda Bektaşiliğin yansıtılma şekline dair iki yönlü bir değerlendirmeyi içerir. Bu bakımdan *Nur Baba* romanının, döneminde yarattığı akisler bağla-

mında ele alınması gereken bir yazıdır. Roman tekniğine ve Bektaşiliğe dair görüşler açısından da dikkate değer bir kitapçıktır.

2. Bezmi Nusret Kaygusuz'un Kaleminden *Nur Baba* İçin Bir Reddiye: *Nur Baba Masalı*

İzmirli yazarlardan Bezmi Nusret (Kaygusuz) (1890-1961), Girit-Kandiye doğumludur. Girit-Kandiye Kaygusuz Bektaşi tekkesine mensup bir ailedendir (Kaygusuz, 1955; Demirci, 2013). Bezmi Nusret, anılarını kaleme aldığı *Bir Roman Gibi*'de validesi cihetinden Bektaşi tekkesine mensubiyetini şöyle dile getirir: “Dayımın oğlu rahmetli Ahmet Şakir Efendi Bektaşiliğe sülukumu kolaylaştırdı. Esasen valide cihetinden bu tarikatla alâkam vardı. Büyükanmem Zülfüyâr Hanım, Girit'teki Kaygusuz tekkesinin mütevelliyesi idi. Bir gece Ali Rıza Baba'dan nasip aldım. Bektaşi sırrını da öğrenmiş oldum.” (1955: 219).

Bezmi Nusret Kaygusuz'un, Yakup Kadri'nin *Nur Baba* romanına itirazda bulunması ve *Nur Baba Masalı* (1922) gibi bir reddiye yazması bu bakımdan da anlamlıdır.

Bezmi Nusret Kaygusuz, Millî Mücadele Dönemi'nde Alaşehir'de kaymakamdır (Bezmi Nusret'in Alaşehir'e kaymakam olarak tayini 27 Nisan 1919 tarihli kararlardır) ve Alaşehir kaymakamı iken şehirde Kuva-yı Milliye ruhunun oluşması ve halkın düşman işgaline direniş göstermesi yönündeki çalışmalarda ön saftadır (Kaygusuz, 1955: 157-214; Gülmez ve Önder, 2013: 116-130; Gülmez ve Tahancı, 2013: 131-148). Millî Mücadele Dönemi'nde Yunanlıların İzmir'i işgalinden hemen sonra Anadolu'daki işgal sahasını genişletmesi, Alaşehir halkını endişeye sevk eder ve halkın bir kısmı iç bölgelere göç eder. Şehirde kalanlar arasında ise Yunan ordusuna karşı mukavemet gösterilip gösterilmemesi, silahlı mücadele verilip verilmemesi konusunda görüş ayrılıkları ortaya çıkar. İşgale karşı tereddütleri, fikir ayrılıklarını gidermek isteyen Kaymakam Bezmi Nusret Bey de, şehrin önde gelenlerini 21 Mayıs 1919'da hükümet konağında toplar, Millî Müdafaa'ya iştirak etme ve Yunanlılara karşı silahlı direniş gösterme kararı aldırır (Kaygusuz, 1955: 157-170; Karayaman, 2014: 88). Bezmi Nusret, Millî Mücadele Dönemi'nde gerçekleştirdiği vatani ve millî çalışmaları *Bir Roman Gibi*'de “Millî Mücadele'ye iştirakim vatani bir vazife idi.” şeklinde izah eder (1955: 213). Dolayısıyla Bezmi Nusret, Millî Mücadele Dönemi'nde Yunan işgaline karşı millî direnişin ortaya çıkmasında önemli bir hizmet görmüştür.

Bezmi Nusret Kaygusuz, II. Meşrutiyet ve sonrası edebiyat ortamının da içerisinde yer alır. Bezmi Nusret, babasının maddi desteği ile 2 Nisan 1910'da *Tenkît* dergisini çıkarmaya başlar (1955: 49). Selçuk Çıkla'nın 'Eleştiri Tarihimizde Tenkit Adını Taşıyan İlk Dergimiz: -Tenkid-' başlıklı yazısında dikkat çektiği üzere Bezmi Nusret'in 1910 yılında çıkardığı *Tenkît*, edebiyat dergiciliği sahasında 'tenkit' adını taşıyan ilk 'eleştiri' dergisidir. Sadece altı sayı yayımlanabilmiş olan *Tenkît*'in ilk sa-

yısı 4 Nisan 1910, son sayısı ise 23 Temmuz 1910 tarihinde çıkar. Dergide Mehmet Rauf, Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Şahabettin Süleyman, Baha Tevfik, Faik Ali, Hüseyin Suat, Raif Necdet, Abdülhak Hayri, Ali Süha, Abdullah Cevdet, Fazıl Ahmet Aykaç, Mehmet Necip gibi isimlerin yazıları ve edebî ürünleri yayımlanır (2003: 617-621). *Nur Baba Masalı* (1922) yazarı Bezmi Nusret'in Şeyh Bedrettin'in hayatını ve düşünce dünyasını ele aldığı 1920 tarihli biyografik çalışması Şeyh Bedrettin (Kaygusuz, 2005) ile anılarını bir araya getirdiği *Bir Roman Gibi* (Kaygusuz, 1955) dikkat çeken kitaplarıdır. Bu eserlerin dışında *Fırkalar ve Ben* (1912), İlk ve Son (1919), *Kurumuş Pınar* (1958) adlı küçük kitapları da vardır (Işık, 2006: 2112).

Bezmi Nusret Kaygusuz'un *Nur Baba Masalı*, *Nur Baba*'nın kitap olarak yayımlanmasından hemen sonra kaleme alınmış bir risaledir. Otuz iki sayfalık bu risale, Yakup Kadri'nin *Nur Baba*'nın ikinci baskısı için yazdığı "İkinci İzah"ta da dile getirdiği şekliyle romanının ilk baskısının birkaç ay zarfında tamamıyla tükendiği ve büyük münakaşalara yol açtığı bir ortamda (1923: 13-16) ortaya çıkmıştır. *Nur Baba*'ya yönelik bir reddiye niteliği taşıyan *Nur Baba Masalı*, reddiye niteliğindeki özünü, adında da *Nur Baba* romanını "masal" olarak nitelendirmesi üzerinden ortaya koyar. *Nur Baba Masalı* adı, *Nur Baba* romanı için "masal: boşuna söylenmiş söz" (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2016a) ve "masal okumak (veya anlatmak): inandırıcı olmayan, oyalayıcı sözlerle kandırmaya çalışmak" (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2016b) şeklindeki içeriği yüklemektedir ki bu içerik, Bezmi Nusret'in risalesini üzerine inşa ettiği tezi de ortaya koyar niteliktedir. *Nur Baba Masalı*'nda *Nur Baba* için baştan sona aynı olumsuz, reddedici, yok sayıcı bakış açısı sergilenir ve bu bakış açısından yansıyan olumsuzlayıcı değerlendirme, "Şimdiye kadar 'Nur Baba' kabilinden birçok masallar dinledik. Lakin onların sırası çoktan geçti. Tarikat-ı Bektaşîye, hâtemü'l-enbiyâ ve memdühü'l-esrâr lâ fetânın şem'i tevfik-i hidâyetidir. Pir Sultan'ın dediği gibi, münkir üflemekle bu چراغ sönmez" (Kaygusuz, 1922: 32) cümleleriyle son bulur.

Nur Baba Masalı'nın; Yakup Kadri ve *Nur Baba*'ya dair genel bir değerlendirme, *Nur Baba* romanının özeti, kurmaca bir eser olarak teknik hususiyetleri (teknik açıdan gösterdiği zafiyetler/eksiklikler), romanın dil ve anlatım açısından gösterdiği zafiyetler/eksiklikler, *Nur Baba*'nın altında yatan hayat ve sanat felsefesi, *Nur Baba*'dan yansıyan (yanlış) Bektaşîlik (romandaki 'Bektaşîlik') ile 'hayatın içindeki Bektaşîlik'in uyumsuzluğu biçiminde sıralı bölümlerden oluştuğunu söylemek mümkündür.

Dolayısıyla *Nur Baba Masalı* başlıklı risalesi üzerinden Bezmi Nusret'i, Yakup Kadri'nin "meseleyi Bektaşîlik tarafından alanlar" (Karaosmanoğlu, 1923: 15) şeklinde nitelendirdiği grup içerisinde değerlendirmek mümkündür. Çünkü Bezmi Nusret, *Nur Baba Masalı*'nda *Nur Baba*'yı edebî değerlendirmeler çerçevesinde ele

alırken aynı zamanda Bektaşilik açısından da değerlendirmeye tâbi tutar. Hatta *Nur Baba*'ya dair Bektaşilik açısından yaptığı değerlendirmeler, edebî değerlendirmelere göre çok daha baskın gelir.

Bezmi Nusret, *Nur Baba Masalı*'nda ilk olarak Yakup Kadri ve *Nur Baba*'ya dair genel bir değerlendirme yaparken Yakup Kadri'nin kasten, *Nur Baba*'da içeriği öne çıkardığını, Bektaşiliğe yönelip Bektaşiliğe müteallik bazı tabirlerle okuyucuların dikkatini çekecek, derin tartışmalar yaratacak dinî bir konuyu romana dönüş-türme yoluna gittiğini iddia eder: "Bazı adamlar ise, eserlerine sevimli bir hususiyet veremeyeceklerini bildiklerinden garip mevzular arkasında koşarlar. İsterler ki, bulacakları mevzu kendi kendine canlı bir şey olsun, yeniliğiyle kari'nin nazar-ı dikkatini celb etsin. O endişe ile genç muharrirlerimizden Yakup Kadri Bey dinî bir mevzuu roman ittihaz etmekten çekinmemiştir." (Kaygusuz, 1922: 3-4).

Bu cümlelerle, daha risalenin başından itibaren Yakup Kadri'yi itham edici bir yaklaşım sergilenir. Yakup Kadri'nin, okuyucunun ilgisini çekmek, eser üzerinden ortaya çıkacak tartışmalarla geniş halk kitlelerinin merakını uyandırmak amacıyla özellikle dinî bir konuya yöneldiği ve Bektaşiliği öne çıkardığı ifade edilir. Dolayısıyla Bezmi Nusret, Yakup Kadri'nin edebî şöhret için Bektaşiliği konu edindiği, "Bektaşiliğe müteallik bazı tabirâtı (işlemek) cihet(iy)le bir kısım halkın heyecan ve tecessüsünü tahrik et(tiği)" (Kaygusuz, 1922: 4) iddiasıyla yazısına başlar. Sonrasında "Binâenaleyh bu eserin muvaffakiyete namzet ve Bektaşilikle münasebettâr olup olmadığını takdir etmek faydasız bir şey olmayacak. Onun için ibtidâ mezkûr hikâyeyi telhis ediyoruz" (1922: 4) cümleleriyle *Nur Baba*'yı özetlemeye geçer. Romanın özetinden sonra esas olarak edebî ve dinî açıdan değerlendirmeler dikkate sunulur. Özetten sonra *Nur Baba* ilk olarak teknik hususiyetleri itibarıyla değerlendirilmekte ve romanın teknik anlamda büyük bir eksiklik gösterdiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla Bezmi Nusret'in *Nur Baba*'ya dair edebî değerlendirmeleri, romanın edebî açıdan gösterdiği zafiyetleri/eksikleri sıralamak biçimindedir. Bezmi Nusret'in *Nur Baba*'ya dair gösterdiği toptan reddetme anlayışı, romana dair edebî değerlendirmelerin de tamamen eksiklikleri ortaya koyma biçiminde şekillenmesini beraberinde getirir. Bezmi Nusret, romanı teknik anlamda başarısız bulurken *Nur Baba*'nın; olayları, eylemleri gerekçelendirme, gerçekçi kişiler yaratma, kişileri ve kişiler arasındaki ilişkileri ayrıntılandırma, ruhsal tahlillerde bulunma, yapısal öğeler arasında organik bir bütünlük kurma gibi noktalarda büyük bir eksiklik gösterdiğini, bütün bunların romanı kompozisyon anlamında da kusurlu yaptığını savunur. Dolayısıyla Bezmi Nusret, romanın kurgu anlamında zayıf olduğu kanaatinde-dir.

Bezmi Nusret'e göre *Nur Baba*'da vak'anın geniş, kişilerin ise çok olması, hiç bir şeyin layıkıyla anlatılamaması gibi bir sonuç doğurmuştur. Kişiler ve olaylar, çok genel bir anlatıma tâbi tutulmuş, üzerlerinde derin ve nüfuzlu bir tahlil gerçekleştir-

tirilmemiştir. Bütün kişiler ve olaylar basit ve kabataslak bir sinema görüntüsüyle verilmiştir. Kişiler bütün bir müphemiyetle sahneye çıkarılmış ve aynı müphemiyet, kişiler arası ilişkilere de yansımıştır. Dolayısıyla roman türüne özgü ayrıntılandırma, *Nur Baba*'da yoktur. Kişiler ve olaylar, romanın üzerine inşa edildiği tezi vermek adına birer araç olduklarından halledilemeyen, müphem kalmış noktalarla okuyucuya sunulmaktadır. Bezmi Nusret, romanın teknik hususiyetleri noktasındaki düşüncelerini roman kişilerinin sunumuna dair birtakım sorularla destekleme yoluna gider: “Tasvir edilmek istenilen simaların ekserisini tekrar tasavvur etmek müşkül. Ziba Hanım'ı elli yaşında buluruz. Evvelce geçirdiği o mühim hâdise nedir? Ailece niye merdûd oluyor? Nasibi kimdendir? Nur Baba'yı nasıl buldu? Rauf Bey kimdir? Nasip Hanım kimin nesidir? Macit'in hüviyet-i maddiye ve maneviyesi gayr-ı malûm. Süheyla Hanım'ı ansızın sahnenin ortasında görüyoruz. Halledilemeyen noktalar âdeta ekseriyeti teşkil edecek derecede.” (1922: 13).

Bu noktada “Nur Baba'nın her sayfası, küçük hikâyeler yazmaya alışmış ve o çerçeveden hârice çıkmamış acemi bir kalemin mahsulü olduğunu ifade etmektedir” (Kaygusuz, 1922: 13) sözleriyle, küçük hikâyeler yazmaya alışmış Yakup Kadri'nin, *Nur Baba* romanı ile birlikte roman sahasında acemiliklerle dolu bir eser verdiği ifade edilir. Sonrasında da tür olarak roman ile hikâye arasındaki farklılığa göndermelerle *Nur Baba*'nın kişileri ayrıntılandırma noktasında büyük bir eksiklik yaşadığı, kişilerinin içinin doldurulamadığı iddia edilir: “Filvâki' şu ihmal ve tesâmuh küçük bir hikâyede tecvîz olunabilir. Fakat romanda asla câiz görülemez. Bir adamın mazisi, meksûbât-ı irsiyesi, bilahare gördüğü tarz-ı terbiye, hususiyle ahvâl-i rûhiyesi bihakkin anlaşılmalıdır ki, harekâtı takdir olunsun. Ve hakkında tam bir hüküm verilebilsin. Roman, rûhî tedkikât ve tahlilâtın icrasına en müsait olan bir sahadır.” (1922: 13).

Bu ifadelerde kişilerin geçmişlerinin, nereden geldiklerinin, eğitim tarzlarının, özellikle ruh hâllerinin, iç dünyalarının ihmal edildiği, dolayısıyla eylemlerinin gerekçelendirilemediği, arkasının doldurulamadığı, romanın tür olarak ruhsal tetkiklere ve tahlillere en müsait tür olmasına rağmen *Nur Baba*'nın bu noktada büyük bir zafiyet içinde kaldığı yönünde düşünceler dile getirilir.

Bezmi Nusret'e göre *Nur Baba*, tertip ve kompozisyon anlamında da büyük bir eksiklik içerisindedir. Olaylar arasındaki bağlar zayıftır, layıkıyla ortaya konulamamış, açıklanamamıştır. Olayların öncesi ve sonrası yoktur. Eylemler ve olaylar birdenbire ortaya çıkar. Olaylar tam bir nedensellikte ortaya konulamamıştır. *Nur Baba*'ya dair bu tarz değerlendirmeler, örneklendirme yoluyla şöyle dile getirilir: “Ondan mâ-adâ, bu hikâyede iyi bir tertip de yoktur. Vak'ayı kavramak çok zor. Vakayî' arasındaki revâbit layıkıyla tazvîh edilememiş, râbitalar pek kuvvetsiz kalmıştır. Bilfarz Macit Bey hayattan bahsederken Nigâr birdenbire sevip sevmediğini soruyor. Bunun mâ-kabli yok, mâ-ba'dı yok. Macit sade küskün nazarlarla ufka bakıyor. Ziba

Hanım'ın ömründe ikinci defa girdiği yeğenin evinde hararetli bir mübâhaseyi bırakarak filhâl uyuyup kalması da aykırı duruyor. Keza Nasip Hanım'ın kocalı ve çocuklu bir kadın olan Nigâr'a Baba'nın sevdiğini söylemeye cesaret etmesi ve Nigâr'ın kızmaması, sonra Nigâr'ın zevcinin akrabasından bulunan Macit'e Nur Baba'nın bakışlarından ve muhrik sesinden bahseylemesi gayr-ı tabii ve tezâd-âmiz bir şeydir. Nasip Hanım kocalı bir kadın ve çocuğu otuz dokuz derecede iken Rauf Bey'in yanından ayrılmıyor. Bu da belli başlı izah olunacak bir meseledir. O gibi cümleler kitabın ötesine berisine dağılmış, aralarında bir irtibat vücuda getirilmemiştir. Macit'in muhtırası ise kolsuz, kanatsız sakat bir mahlûktur. Bu muhtıranın nereden elde edildiği ve buraya nasıl girdiği anlatılmıyor. Hele 142'inci sayfada 'Nigâr Hanım, Nigâr Hanım, ey bundan altı yıl evvelki beyaz güvercin!' sözleriyle başlayan monolog ve yine 148'inci sayfada ona benzer küçük bir hitabe kâmilten lüzumsuzdur. O hitabeleri irâd eden kimdir?" (Kaygusuz, 1922: 13-14).

Nur Baba Masalı'nda eleştiriler, romanın dil ve anlatımı açısından da ortaya konulmaktadır. Bezmi Nusret, Yakup Kadri'nin iyi bir yazar sıfatıyla ünlü olmasına rağmen *Nur Baba*'da öyle parlak, özel, özgün sayfalarla tesadüf olunmadığı iddiasındadır. *Nur Baba*'da dil ve anlatımın ihmal edildiğini, işlenmediğini, yazarının dil ve anlatım bakımından uçmaya kalktığı zaman çoğunlukla yanlış bir kanat çırpmasıyla aşağıya düştüğünü ve süfli yerlerde süründüğünü ifade eder. İddialarını desteklemek amacıyla da Nigâr'a dair küçük bir anlatımı örnek verir (1922: 14-15).

Bezmi Nusret, *Nur Baba*'nın dil ve anlatım yönünden de büyük bir eksilik gösterdiğini ifade ettikten sonra kısaca, *Nur Baba*'nın altında yatan hayat ve sanat felsefesine dair değerlendirmelerde bulunur. Bu bağlamda, "Bütün hikâyenin içinde ahlâki temiz, kalbi saf, vicdanı pak, bir kimseye tesadüf olunmuyor. Hep sefil ve muhteris çehreler" (1922: 16) cümlelerini sarf eder ve Yakup Kadri'nin yaşamı kötücül bir bakışla değerlendirdiği, bu yönde bir tercihte bulunduğu ve yazarın daha çok "sanat için sanat" taraftarı görüldüğünden ahlâki bir gaye veya bir endişe gözetmediği düşüncesindedir (1922: 16).

Bezmi Nusret, *Nur Baba*'nın edebî yönüne dair değerlendirmelerini, çok kat'î surette ifade ettiği "Bununla beraber 'Nur Baba' sanattan da bî-nasıptir. Bedîî bir haz ve heyecan tevlid etmiyor. Yalnız mevzuunun şöhret ve garabetidir ki, bir müddet daha okunmasına vesile olabilecek. Muharririn bütün sihr-i muvaffakiyeti intihap eylediği zeminden ibarettir" (1922: 16-17) cümleleriyle bitirir. Dolayısıyla *Nur Baba*'ya edebî anlamda bir değer atfetmenin mümkün olmayacağı düşüncesindedir. Aslında Bezmi Nusret, *Bir Roman Gibi* adlı anı kitabında, İzmir İdadisi'nden sınıf arkadaşı Yakup Kadri'nin II. Meşrutiyet'in ilanından sonra edebiyat âleminde kendisini göstermeye başladığını ifade ettikten sonra *Bir Serencam* (1914), *Erenlerin Bağından* (1922), *Rahmet* (1923), *Yaban* (1936) gibi çok derin ve üslûp bakımından

fevkalade, edebiyat bakımından kıymetli eserler verdiğini ifade eder. Ancak bu eserler arasında *Nur Baba*'nın adını zikretmez (1955: 14). Dolayısıyla Bezmi Nusret'in *Nur Baba*'ya dair görüşlerinin *Nur Baba Masalı*'nı yazdığı 1922 yılından *Bir Roman Gibi*'yi yazdığı 1955 yılına kadar yaklaşık otuz, otuz beş yıllık zamanda değişmediğini görmekteyiz.

Nur Baba Masalı'nda *Nur Baba*'nın edebi yönüne dair değerlendirmeler ve teknik bakımdan gösterdiği zafiyetler/eksiklikler ortaya konulduktan sonra *Nur Baba*'dan yansıyan (yanlış) Bektaşilik (romandaki 'Bektaşilik') ile 'hayatın içindeki Bektaşilik'in uyumsuzluğu üzerine değerlendirmelere geçilir. Bezmi Nusret'in odaklandığı, asıl karşı çıktığı konu, *Nur Baba*'da Bektaşiliğin tahrir ve tahrif edilerek sunulduğudur. Bezmi Nusret'in düşüncelerinin esasını oluşturan temel tez, *Nur Baba*'nın haksız bir biçimde Bektaşiliği olumsuzladığıdır ve yazar, bu düşüncelerle *Nur Baba Masalı*'nı, *Nur Baba* romanına bir reddiye niteliğinde kaleme almıştır. Bu çerçevede risalede, Bektaşilikte bulunmayıp *Nur Baba*'da Bektaşiliğe isnat olunan eylem, durum ve olaylar sıralanır; dinî-tasavvufi referanslarla Bektaşiliğin özü, ruhu izah edilir. Hayatın içindeki Bektaşilik ile *Nur Baba*'da sunulan Bektaşilik arasındaki uyumsuzluk noktaları dikkate sunulur. Bezmi Nusret, *Nur Baba*'da Bektaşiliğin erkân ve âdâbından bazı ufak tefek şeyler mevcut olduğunu ifade ettikten ve örneklendirdikten sonra, asıl, *Nur Baba*'da Bektaşilikte bulunmayıp isnat olunan öğeleri sıralar. *Nur Baba*'nın Bektaşilikle ilgisi olmayan, tahrir ve tahrif edici birtakım özellikleri haksız bir biçimde Bektaşiliğe yüklediği düşüncesiyle itirazlarda bulunur. Dolayısıyla Bezmi Nusret, *Nur Baba*'ya tam bir mimesisçi bakışla yaklaşır. *Nur Baba*'nın bir kurmaca eser olduğunu göz önünde bulundurmadan, *Nur Baba*'nın kurmaca bir eser olduğu noktasında hiçbir esneklik göstermeden ve romanın gerçek hayatın bire bir yansımaları/taklidi düşüncesinden hareketle *Nur Baba*'yı gerçek hayattaki Bektaşiliğe göndermelerle değerlendirir. *Nur Baba*'nın kurmaca dünyası ile gerçek yaşam arasında hiçbir ayırım gözetmez, *Nur Baba*'yı gerçek yaşamın, gerçek yaşamdaki Bektaşiliğin dinamikleriyle, içeriğiyle izah etmeye çalışır. Kurmaca dünya ile dış dünya arasında bire bir eşleme yolunu seçer. Böyle olunca da *Nur Baba*'yı gerçek yaşamın içindeki Bektaşiliği tahrir ve tahrif emekle suçlar. Dolayısıyla Bezmi Nusret, *Nur Baba*'dan yansıyan Bektaşiliği, gerçek yaşamdaki Bektaşiliği esas alarak değerlendirir. Kurmaca bir eser olarak *Nur Baba*'ya gösterilen bu tarz bir eleştirel yaklaşım, doğal olarak *Nur Baba Masalı*'nı da bir reddiyeye dönüştürür.

Bu çerçevede Bezmi Nusret, *Nur Baba Masalı*'nda ilk olarak epigraf niteliğinde "Lâ telbisül hakka bil bâtilü ve tektumül hakka (Ve hakkı bâtil ile karıştırmayın), (Bakara, 42. âyet)" ayetini paylaşır. Bu ayetin seçilmesinde, risalenin tezini temellendirme düşüncesinin etkili olduğu söylenebilir. Bezmi Nusret, *Nur Baba Masalı* risalesinde, Yakup Kadri'nin *Nur Baba*'da "hakkı bâtil ile karıştırdığı" iddiasındadır ve risalesini okuyucuya *Nur Baba*'da Bektaşiliğe isnat edilen bâtil öğeleri ortaya koy-

ma ve ayıklama yönünde bir içerikle sunar. *Nur Baba*'nın Bektaşilik düşüncesi, erkân ve adabı ile örtüşmeyen bir içerik taşıdığı tezinden hareketle *Nur Baba*'nın içeriğini irdeler, Bektaşilikle örtüşmeyen noktaları göstermeye ve *Nur Baba* üzerinden Bektaşilik erkân ve âdâbını anlatmaya çalışır. Dolayısıyla *Nur Baba Masalı*, ilk cümlesinden son cümlesine kadar “denilebilir ki, şu hikâyeye, Bektaşilik bilinmeden yazılmış bir eserdir” (Kaygusuz, 1922: 21) tezi üzerine inşa edilmiştir.

3. Sonuç

Yakup Kadri'nin *Nur Baba*'nın birinci ve ikinci baskısı için yazdığı “Bir İzah” ve “İkinci İzah” başlıklı önsözlerde de dikkat çektiği üzere *Nur Baba*, tefrikası sürecinde ve kitap olarak yayımlanmasından hemen sonra, konu edindiği Bektaşilik dolayısıyla büyük tartışmalar yaratır ve *Nur Baba*'ya dair edebî, dinî, felsefi tartışmalar günümüze kadar gelir. Bu nedenle tefrika edilmeye başlandığı andan günümüze *Nur Baba*'ya dair pek çok yazı, eleştiri, değerlendirme ve kitap yazılmıştır. *Nur Baba* romanının yayımlandığı dönemin eleştirel eserlerinden olan Bezmi Nusret (Kaygusuz)'e ait *Nur Baba Masalı* adlı küçük risale de *Nur Baba*'nın döneminde yarattığı akisler bakımından önemlidir. Bezmi Nusret'in 1922'de *Nur Baba*'nın kitap olarak basımından hemen sonra yazdığı *Nur Baba Masalı*, *Nur Baba* için bir ‘reddiye’ niteliği taşıyor ve temelde *Nur Baba*'nın edebî yönüne ve Bektaşiliğin yansıtılma şekline dair iki yönlü bir değerlendirmeyi içerir. Dolayısıyla *Nur Baba Masalı*, *Nur Baba*'nın, döneminde yarattığı akisler bağlamında ele alınması gereken bir eserdir. *Nur Baba*'nın edebî yönüne ve *Nur Baba*'dan yansıyan Bektaşiliğe dair düşünceler ve tarihsel derinliğiyle Bektaşilik düşüncesi, erkân ve âdâbına dair tespitler, açıklamalar, değerlendirmeler açısından da dikkate değer bir kitapçıktır.

4. Bezmi Nusret'in *Nur Baba Masalı* Adlı Risalesi

“Lâ telbisül hakka bil bâtlı ve tektumül hakka.” Âyet.

Bu mavi kubbenin altında söylenmemiş bir söz, yazılmamış bir mevzu, düşünülmemiş bir fikir yok gibidir. Her şey seleften halefe geçiyor. Mevâd-ı ibtidâiye daima eskidir. Değişen yalnız şekillerdir. Her muharrir, yazacağı şeye kendi hassasiyet ve muhayyilesinden bazı ufak tefek ilaveler yapmak, bilhassa kendi hususiyetine göre bir plan ve tertip kurmak suretiyle eserini bize yeni olarak kabul ettiriyor. Şeyh Galip, “Hüs ü Aşk”ın mevzuunu “Mesnevi”den aldığını bizzat itiraf eder. Alfred de Musset ekser şiiirlerinin esasını Lord Byron'dan iktibâs etmiştir. Kudretli bir muharrir, en eski bir mevzu arzu edilen asalet ve mümtâziyeti verebilir. Bazı adamlar ise, eserlerine sevimli bir hususiyet veremeyeceklerini bildiklerinden garip mevzular arkasında koşarlar. İsterler ki, bulacakları mevzu kendi kendine canlı bir şey olsun, yeniliğiyle kari'nin nazar-ı dikkatini celb etsin. O endişe ile genç muharrirlerimizden Yakup Kadri Bey dinî bir mevzuu roman ittihâz etmekten çekinmemiştir. Bundan daha evvel merhûm Şahabettin Süleyman Bey de Safotizm mesleğini esas tutarak

“Çıkılmaz Sokak”ını yazmıştı. Kezalik Rahman’ın rahmetine kavuşan diğer bir arkadaşımız dahi mantığın, namus ve vicdanın adem-i mevcûdiyeti hakkında birkaç makale karalamıştı. Bunlar kâmilen söndü. Yalnız Yakup Kadri Bey’in hikâyesi yeni neşrolunduğu için henüz dâd ü sited-i matbûâtı dolaşmaktadır. Bilhassa Bektaşiliğe müteallik bazı tabirâtı ihtiva ettiği cihetle bir kısım halkın heyecan ve teecessüsünü tahrik etmiş görünüyor. Binâenaleyh bu eserin muvaffakiyete namzet ve Bektaşilikle münasebettâr olup olmadığını takdir etmek faydasız bir şey olmayacak. Onun için ibtidâ mezkûr hikâyeyi telhis ediyoruz:

Bir Bektaşî Tekkesinde Mumlar Nasıl Söner? -Vak’â İstanbul’un eski bir Bektaşî dergâhında cereyan ediyor. Eser, o tekkede mest bir küme muhip ve muhibbenin sabaha karşı dem istemeleri ve sermestâne muhavereleriyle başlar. Nur Baba’nın riyâset ettiği sofralar ya bir tekme ile devrilir veya bir bûse ile perişan olur. Zevcesi Celile Bacı ağırbaşlı ve saçları kısmen ağarmıştır. Cemaati yatmaya davet ediyor. Fakat dinleyen kim? Hevâî mürşit, muhibbesi Ziba Hanım’la meşgul. Nasip Hanım’la Rauf Bey yavaş yavaş dudak dudağa gelecekler. Hanım, sofranın altından beyin dizlerini çimdikliyor. Udî Niyazi, yirminci defa udunu akort ediyor. Şişeler tekrar dolup geliyor. Baba, bir nefes söylüyor. Sonra Ziba Hanım’la uzun bir münâzaaya girişiyor. Güya Nigâr Hanım’ın nasip almasına Ziba Hanım mâni oluyormuş. Sabah oluyor. Mumlar damla damla eriyip sönüyor. Ve herkes yatmaya gidiyor.

Bir Bektaşî Şeyhi Nasıl Yetişir? -Afif Baba, dört defa evlenmiş bulunmasına rağmen, evlâda mâlik olamadığından Anadolu seyahatinde bulunduğu bir çocuğu tekeye getiriyor. Nuri, yirmi yaşına girdiği zaman, Baba’nın ölüm döşeginde bulunmasından bilistifade, zevcesi Celile Bacı’nın yatağına yol buluyor. Bu münasebet şeyhin vefatı üzerine resmî bir mahiyet alıyor. Nuri Baba, anane ve erkân itibariyle selefinin nüsha-i sâniyesi oluyor. Günün birinde Kanlıcalı Ziba Hanım, Nuri Baba ile münasebet peyda ediyor. Ziba Hanım, küçük bir hâdise ile gençliğini ve ailesinin namusunu feda etmiştir. Nuri Baba’ya mülâkî olunca vecde geliyor. Ona, sen nûrsun, nûr-ı İlâhîsin, diyor. Nuri Baba’nın ismi artık Nur Baba kalıyor. Ziba Hanım’ın Nur Baba ile münasebeti on sene sürüyor. Şimdi elli yaşında olmakla beraber yine Baba’yı başkalarından kıskanmaktadır.

Bir Zâhir Nasıl İrşâd Edilir? -Ziba Hanım, Nur Baba ile münâzaa ettiği gecenin ferdâsı soluğu Nigâr Hanım’ın yanında alıyor. Nigâr Hanım, biraderinin kızı, Madrid sefirinin refikası, iki çocuk validesidir. Ziba Hala, Bektaşî olmasına kendisinin ne suretle mâni olduğunu soruyor. Nigâr Hanım, bir gün tekke âlemlerinden bahseden Nasip Hanım’a o âlemlere iştirak etmek istediğini beyan etmiş bulunduğunu ve dedikodunun oradan çıkmış olduğunu söylüyor. Ziba Hanım, ansızın uykuya dalıyor. Vedalaşırken “Eğer bir niyetin varsa bana söyle yavrum. Düşün ki, çok fedakârlık lazımdır.” diyor. Dört gün sonra, kendisinden köşkte beklediğine dair Nigâr Hanım’a

bir tezkere geliyor. Nigâr Hanım, davete icâbet ediyor. Üstü şişeler, kadehler, buzlar ve mezelerle dolu bir masanın etrafında Ziba Hanım'dan mâadâ Nur Baba'yı, Celile Bacı'yı, Nasip Hanım'ı, Necati ve Udî Niyazi Beyleri nîm-mest buluyor. Nur Baba, koyu renk bir pantolon, beyaz bir yelek, siyah kumaştan bir cübbe giymiş, ne şalvarı ve ne de belinde kemeri vardır. Âdeta havârî resmine benziyor. Ziba Hanım'ın davetten maksadı, yeğenini Baba'dan kıskanmadığını herkese göstermektir. Meseleyi açıyor. Nigâr Hanım, bu işin i'zâm ve mübalağaya uğramış olduğunu ve halasının keyfiyetten malûmâtâr bulunmadığını izah ediyor. Sofrada şarkılar söyleniyor. Ud, tambur ve def çalınıyor. Nigâr, Nasip Hanım'ı alarak bahçeye çıkıyor. Tek bir sözünü şu hâle koyduğundan dolayı muâtebede bulunuyor. Nasip Hanım, Baba'nın kendisini görüp sevdiğini ve halasının kıskandığını anlatıyor. O sırada Nur Baba'nın muhrik sesi duyuluyor. Ve yerlerine dönüyorlar. Ziba Hanım, Nigâr'a "Erenler senin kabil-i irşâd olmadığına kail olmuş." diyor. Nur Baba, Ziba Hala'yı tekzip ediyor. Bu hareket, Nigâr'ın hoşuna gidiyor. Nur Baba bizzat kendisine bir dem veriyor. Nigâr içiyor. Ve Ziba Hanım bağıyor: -Nihayet irşâda muvaffak oldunuz. Ne kadar olsa benim kanımdandır.

Hacı Bektaş Çerâğı Etrafında İki Beyaz Pervâne. -Bu fasılda Nigâr Hanım'la kocasının akrabasından Macit Bey'i beraber buluyoruz. Bahis, hayata aittir. Nigâr Hanım, ansızın Macit'ten sevip sevmemediğini soruyor. Muhatabı cevap vermiyor. Muhavere Ziba Hala'nın tarz-ı hayatına, Bektaşî âlemlerine intikal edince, Nigâr Hanım bu son hafta içinde tekkeye gitmiş olduğundan dergâh âlemlerinden kemâl-i salâhiyetle bahsediyor. Macit'in reybî ve kelbî zannettiği Bektaşilere muhibbesi Nigâr Hanım gibi ince ve mu'tenâ bir kadının fazla bir alaka göstermesi hayretine bâdî oluyor. Hele mürşidin sesinden ve bakışlarından uzun uzadıya bahsetmesi kendisini kıskandırıyor. Nihayet o da bunları görmek arzusunu izhâr ediyor.

Nur Baba Dergâhında Misli Görülmemiş Bir Âyin-i Cem. -Bugün Nigâr Hanım nasip alacak. Onun için dergâhta büyük bir faaliyet meşhûd. Nur Baba, muzafferiyetinin şenliğini yapıyor. Şu vak'a, ilk görüşmekten tam bir sene sonradır. Nigâr Hanım çoktan rakının kokusuna, tarikatin erkân ve âdâtına, piyanosunda nefesler çalmaya alışmıştır. Akşama doğru Ziba Hala ve Macit Bey'le birlikte tekkeye geliyor. Nur Baba, balkondan kendilerine karşı mendil sallıyor.

Macit'in Hatıra Defterinden. -Dünden beri tekke deyiz. Bulduğumuz tekke bağ ve bostan içinde eski bir köşktür. Nur Baba pembeler giyinmiştir. Sözlerini basit ve tıflâne buldum. Bununla beraber sevimli bir adamdır. Kadınlar hep boyalı. Aralarında yalnız Celile Bacı'yı affif gördüm. Sözde ben de Bektaşî oldum. Nasıl olduğumu anlatayım: Evvela Nigâr'la beraber abdest aldık. Bektaşî abdestinin hükmü hayatın sonuna kadar devam edermiş. Rehberimiz, kulaklar ıslatılırken "Bu kulaklar ba'demâ kötü söze mesdûd olacak.", Ayaklar yıkanırken "Bu ayaklar Hak yolundan şaşmaya-

cak.” gibi cümleler sarf ediyordu. Ondan sonra yalın ayak, başıkabak meydanın kapısına getirildik. İbtidâ mürşidin zevcesi içeriye girdi. Taşı, Baba’nın dizlerini, kendi postunu öpüp yerine oturdu. Onu müteakip erkekler girdi. Ba’de kadınlar. Burada da erkekler hakk-ı rüchâna mâlik. Rehberimiz belime bir ip bağladı. Eşiği öptürdü. Ve basmadan geçirdi. Her saniyede bir kere tevakkuf ederek sağ ayağımız sola dokunduruluyordu. Rehberim mürşitten kabul olunup olunmayacağını sordu. Baba, aynı suali cemaate tekrar etti. Hep bir ağızdan cevâb-ı muvâfakat verildi. Şeyhin önüne getirildim. Yanından kalktığı zaman başımda fazla olarak yalnız keçe külah vardı. Mürşidin ilk ve son sözleri: “Eline, beline, diline sağlam olacak mısın? Gelme gelme. Dönme dönme. Gelenin malı, gidenin canı gider”. Esrâr bundan ibaret. Sonra birer birer postları öperek yerime oturdum. Nigâr da aynı merasimi icra etti. Aradan çok geçmedi. Meydan, meyhane hâline girdi. Müdevver birtakım sofralar getirildi. Üstleri rakı sürahileri ve mezelerle doldu. Nur Baba sofrada Ziba Hanım’ı sağına, Nigâr’ı soluna aldı. Nigâr’a bizzat sakilik ediyordu. Ziba Hanım’ı da unutmuyor, ağzına mezeler uzatıyordu. Biz hepimiz müşterek bir kadehten içtik. Gece yarısına doğru mürşit semâ’a, kadınlardan birkaçı raksa kalktı. Bu bezm-i cûşâcûş Ziba ve Nasip Hanımların müthiş bir kavgasıyla nihayet buldu.

İrşâdâtın İkinci Devresi. -Nigâr Hanım nasip aldığı geceden itibaren gittiği her yerde Nur Baba’yı buluyor. Tesadüf etmediği zamanlarda mektubunu alıyor. Mektupları hep âşıkâne, sitemli ve tazallümkârdır. Cevap bekliyor, sevildiğini işitmek istiyor. Nigâr son defasında biraz müphem ve zâlimâne bir cevap veriyor. Ertesi gece, Nur Baba yine muhrik ve âteşnâk sedâsıyla denizden Nigâr Hanım’ın pencelelerine karşı iştikâya geliyor. Nigâr’ın validesi kafesleri indirtiyor. Öbür gün Nur Baba’dan Nigâr Hanım’a komşu bir kadın ulaşıyor. Nur Baba’nın edilen hakarettten fena hâlde sarsıldığını ve şimdi kendi evinde hasta olarak yatmakta bulunduğunu, binâenaleyh mutlaka gidip görmesi lazım geldiğini söylüyor. Nigâr Hanım, kalpler sayyâdı Nur Baba’nın kendi yolunda zillet ve ıstırap ile kıvrandığına memnun oluyor. Ferdâsı Şeyh Efendi’yi ziyarete gidiyor. Baba onu görünce “Nasıl, hâlimi beğendiniz mi?” diyor. Nigâr, Nur Baba’nın sözlerinden müteessir oluyor. Ağlıyor. Pencerelelerin kendi tarafından kapatılmadığını izah ediyor. Nur Baba, Nigâr Hanım’ın elini tutarak “Kendini muhabbete teslim et, yavrum.” diyor.

Kâmilen Muhabbete Mevkuf. -Nur Baba ile Nigâr Hanım bütün bir yaz seviyorlar. Çamlıca tepeleri, Boğaziçi koruları, Marmara sahilleri bu sevdalı çiftin bûseleri, ah vahlarıyla doluyor. Nur Baba kışın dergâhını kapayıp Üsküdar’da bulunan ihtiyar bir muhibbenin evine iniyor. Nigâr Hanım da zevcinin Nişantaşı’ndaki konağına naklediyor. Artık birleşmek güç oluyor. Yalnız ara sıra nâmeler gidip geliyor. Nur Baba, son mektubunda nihayet her şeyi feda edeceğini söylüyor. Nigâr Hanım da buna taraftar. Bir buçuk sene evvel Ziba Hanım, “Düşün ki, çok fedakâr olmak lazımdır.” dememişi mi idi? İcap ederse, o da zevcini, validesini ve çocuklarını terk edecek.

Macit, ber-mu'tâd Nigâr'ın evine uğruyor. Fakat arada eski samimiyet yok. Bir gece gelişinde Beyoğlu'nda Nur Baba'ya tesadüf ettiğini ve kendisini sorduğunu söylüyor. Nigâr, ona rast gelmek emeliyle artık her gün Beyoğlu'na inmeye başlıyor. Bir gün karşı karşıya geliyorlar. Ve Afife Hanım'ın evinde buluşmayı sözleşiyorlar. Ertesi gün, Afife Hanım'ın hanesinde Nigâr Hanım niyaz ettiği zaman, Nur Baba onun ayaklarına kapanıyor. Sonra belinden yakalayarak kendisine çekiyor. İçeriye giren hane sahibesi "Ne olacaksa, bugün olacak. Anlaşıldı." sözleriyle dışarıya dönüyor.

Sesi Çıkmayan Kadın. -Nigâr Hanım'ı senelerden sonra tekkede mütesekkin görüyoruz. Henüz otuz yedi yaşında bulunmasına rağmen sesi kısılmış, siması bozulmuştur. O kadar küüle, bağırıp çağırmaya, uykusuzluklara ne dayanır? Baba, Bacı ile birlikte üç aydan beri Kadıköyü'nde bir muhibbenin evinde misafirdir. Nigâr, gittikçe ihmale uğramaktadır. Hâlbuki Nur Baba dergâhının bu şimdiki konak hâline girişi onun serveti sayesinde. Tekkenin bütün eşyası onundur. Lakin onu altı yıldır şu dergâhta tutan şey kendi malı olan bu sakfla bu eşya değildir. Ancak mürşidin bir nigâhı, bir tebessümü, bir sözüdür. Her şeyi onun için feda etmedi mi? Hani kocası, çocukları, annesi nerede? Şimdi en çok ihtiyar Derviş Çınarı ile dosttur. O, Nigâr Hanım'a hem başına tatlı bir hülya veren, hem de boğazındaki mütemâdi gıcığı teskin eyleyen afyon hapları getirmektedir. Ziba Hanım, kumar ve ticaret işlerine dalmıştır.

Âlem Yine Ol Âlem. -Bugün nevrudur. Tekkede hazırlıklar var. Nigâr Hanım, bile faaliyette. Celile Bacı artık işe yaramayacak derecede çökmüştür. Kadınlar pembe ve beyaz entariler giymiş, erler yakalarına çiçekler takmıştır. Nur Baba kırk beşi aşkın. Fakat hiç değişmemiş. Sakalı daha ziyade siyah. Altı aydan beri Süheyla namında bir nev-şüküfteye düşkün. Şerbetler içilmeye başladığı bir sırada ansızın "Canlar size bir müjdem var. Gelecek hafta Süheyla ile nikâhımız akdolunuyor." diyor. Nigâr Hanım, kalbinden vuruluyor. Ve gizli olarak Nur Baba'ya diyor ki: -Yazık, benim senin nazarında kıymetim kalmamıştır. Beni bunun için mi yetiştirdin?

Canı Canan Dilemiş. -Nur Baba'nın Süheyla ile izdivacı üzerine Nigâr Hanım'ın hâli muammâ-engiz bir şey oluyor. Yemeklere bile inmiyor. Derviş Çınarı demini, yiyeceğini odasına getiriyor. Bir gün Macit Bey'den bir tezkere geliyor. Avrupa'dan yeni döndüğünü ve kendisini görmek istediğini yazıyor. Nigâr Hanım ertesi gün Macit'e gidiyor. Çocuklarından haber getirip getirmediğini soruyor. Titrek bir çene, sarı, solgun bir beniz karşısında Macit'in kalbi merhametle doluyor. Fî-mâba'd burada kalmasını ve çocuklarının bir iki aya kadar geleceklerini söylüyor. Nigâr Hanım "Bu işe onunla birlikte karar vermemiz icap eder. Her şeye rağmen bilirsin ki mürşidimizdir." diye cevap veriyor. Macit, kalben ondan uzaklaşıyor. Nigâr buradan ayrılacağı esnada "Çocuklar gelecekleri vakit bana haber ver. Belki o vakte kadar Baba'yı ikna edebilirim." diyor.

Bu hulâsadan sonra, mütâlaâtımızı bast ve tespit edebiliriz. Görünüyor ki, vak'a epeyce büyük, eşhâs ise çoktur. Ona mukabil, romanın hey'et-i umûmiyesi, yüz altmış yedi ufak sayfadan ibarettir. Hiçbir şey lâıyıkıyla anlatılmamış. Eşhâs ve vakayı' derin, nüfûzlu bir tahlil görmemiştir. Bütün hâdiseler basit ve kabataslak bir sinema filmi gibi gözümüzün önünden geçiyor. Müphemiyet, baştan nihayete kadar ber-devam. Tasvir edilmek istenilen simaların ekserisini tekrar tasavvur etmek müşkül. Ziba Hanım'ı elli yaşında buluruz. Evvelce geçirdiği o mühim hâdis nedir? Ailece niye merdûd oluyor? Nasibi kimdendir? Nur Baba'yı nasıl buldu? Rauf Bey kimdir? Nasip Hanım kimin nesidir? Macit'in hüviyet-i maddiye ve maneviyesi gayr-ı malûm. Süheyla Hanım'ı ansızın sahnenin ortasında görüyoruz. Halledilemeyen noktalar âdeta ekseriyeti teşkil edecek derecede. Nur Baba'nın her sayfası, küçük hikâyeler yazmaya alışmış ve o çerçeveden hârice çıkmamış acemi bir kalemin mahsulü olduğunu ifade etmektedir. Filvâki' şu ihmal ve tesâmuh küçük bir hikâyede tecvîz olunabilir. Fakat romanda asla câiz görülemez. Bir adamın mazisi, meksûbât-ı irsiyesi, bilahare gördüğü tarz-ı terbiye, hususiyle ahvâl-i rûhiyesi bihakkın anlaşılmalıdır ki, harekâtı takdir olunsun. Ve hakkında tam bir hüküm verilebilsin. Roman, rûhî tedkikât ve tahlilâtın icrasına en müsait olan bir sahadır.

Ondan mâ-adâ, bu hikâyede iyi bir tertip de yoktur. Vak'ayı kavramak çok zor. Vakayı' arasındaki revâbıt layıkıyla tavzih edilememiş, râbitalar pek kuvvetsiz kalmıştır. Bilfarz Macit Bey hayattan bahsederken Nigâr birdenbire sevip sevmediğini soruyor. Bunun mâ-kabli yok, mâ-bâ'dı yok. Macit sade küskün nazarlarla ufka bakıyor. Ziba Hanım'ın ömründe ikinci defa girdiği yeğenin evinde harareti bir mübâhaseyi bırakarak filhâl uyuyup kalması da aykırı duruyor. Keza Nasip Hanım'ın kocalı ve çocuklu bir kadın olan Nigâr'a Baba'nın sevdiğini söylemeye cesaret etmesi ve Nigâr'ın kızmaması, sonra Nigâr'ın zevcinin akrabasından bulunan Macit'e Nur Baba'nın bakışlarından ve muhrık sesinden bahseylemesi gayr-ı tabii ve tezâd-âmîz bir şeydir. Nasip Hanım kocalı bir kadın ve çocuğu otuz dokuz derecede iken Rauf Bey'in yanından ayrılmıyor. Bu da belli başlı izah olunacak bir meseledir. O gibi cümleler kitabın ötesine berisine dağılmış, aralarında bir irtibat vücuda getirilmemiştir. Macit'in muhtırası ise kolsuz, kanatsız sakat bir mahlûktur. Bu muhtıranın nereden elde edildiği ve buraya nasıl girdiği anlatılmıyor. Hele 142'inci sayfada "Nigâr Hanım, Nigâr Hanım, ey bundan altı yıl evvelki beyaz güvercin!" sözleriyle başlayan monolog ve yine 148'inci sayfada ona benzer küçük bir hitabe kâmilten lüzumsuzdur. O hitabeleri irâd eden kimdir?

Eserin sahibi iyi bir nâsir olmak sıfatıyla meşhurdur. Hâlbuki "Nur Baba"da öyle parlak, hususi, tırâşîde sayfalara da tesadüf olunmuyor. Bilakis üslûbu işlenmemiş ve mühemeldir. Muharrir, uçmaya kalktığı zaman ekseriya yanlış bir kanat hareketiyle aşağıya düşmüş, daima süflî yerlerde sürünmüştür. Mesela şu ibare zâhiren bir kıymet ve nefâseti hâiz görünüyor: "Ey gözleri birer kor gibi için için tüten kadın,

sen mutlaka Hüseyin'in hemşiresi ve Hallac-ı Mansur'un eşisin. Kanının aktığı yerlerde güller bitiyor. Ve külünün savrulduğu havalarda amberler kokuyor. Sen bu kollar ve bu güllerle sermest olmuşsun. Ey bezm-i elestin ezeli sarhoşu. s.148” Güzel zannedilen bu sözler hakikatte ne kadar değersizdir. Nigâr gibi âdi ve sefil bir kadın, İmam Hüseyin Efendi'mizin masum hemşiresi Ümmü Gülsüm'e ve âlem-i vecd ve istiğrakın şehid-i mazlûmu İbn-i Mansur-ı Hallac'a nasıl benzer? Öyle bir teşbih küstahâne addolunmaz mı? Nigâr ne zulüm gördü? Kendi arzusuyla Nur Baba'yı sevdi. Ve onun müstefreşesi oldu. Kanı ne vakit aktı? Külü ne zaman savruldu? Bezm-i elestin sermestleri maddeten sarhoş değillerdir. Nigâr ise ayyaş, bed-hûy, bed-tıynet bir şahsiyet taşımaktadır. Muvaffak olamamak, hata etmek zamanın vefasızlığından da neş'et edebilir. Biz de ona kail olacaktık. Eğer Yakup Kadri Bey mukaddimede kitabını dokuz sene evvel yazıp şimdi bastırıldığını itiraf etmeseydi.

Acaba “Nur Baba”yı yazmaktan maksat nedir? İstihdâf olunan gaye müphem ve belirsiz. Ancak insanların fuhuşa meyyâl bulduklarını göstermeye kavî bir temâyül izhâr olunuyor. Nitekim baştan nihayete kadar fuhuşla mâl-â-mâldir. Nur Baba bir tûde-i ihtiras ve şehvet. Ziba Hanım, eski bir kaltak. Nigâr alelade bir müstefreşe. Celile Bacı, kocası hâlet-i ihtizârda iken evlatlığına teslim-i nefis eden bir âlüfte, Nasip Hanım, bir Şark âşuftesi, Rauf Bey bir İstanbul zamparası. Afife Hanım, hanesini mev'id-i visâl yapan bir pest-pâyê. Macit bile akrabasından birinin zevcesini sessizce sevecek derecede hafif-meşrep. Bütün hikâyenin içinde ahlâkı temiz, kalbi saf, vicdanı pak, bir kimseye tesadûf olunmuyor. Hep sefil ve muhteris çehreler... Simâ-yı besim-i beşeriyeti böyle kapkara görenler yok değildir. Meşhur Röşgold her ilaçta bir zehir ve her fazilette gizli bir çirkinlik buluyor. Ona göre, a'mâl-i beşeriyenin kâffesi kubh esasına müstenittir. Bizim kanaatimizce, mâye-i beşer nezih ve bülend, mevlûd-ı tabiat daima güzeldir. Hazret-i Muhyiddin-i Arabî'nin “Teemmel *sütûr*-al kâinâti feinnehâ / Min-el mela-il a'lâ ileyhi ileyke resâilü.” sânihasına merbûtuz. Tabiat, muttasıl en iyiye doğru gidiyor. Ekseriyet-i beşeriyeyi ahlâksız farz etmek ahlâksızlığın büyüğüdür. Müellifi öyle bir şâibeden tenzih ederiz.

Yakup Kadri Bey en ziyade “sanat için sanat” taraftarı görünmektedir. Bu nazariyenin mürevvicleri bir gaye veya ahlâki bir endişe gözetmezler. Spenser, “Musiğin gayesi ne talim ve ne de tehzîbdir. Ancak hazdır. O gaye umum sanatlara kifâyet eder.” diyor. Filvâki' sanat için sanat güzel olabilir. Fakat terakki için sanat daha müfiddir. “Hayali fikir ile, fikri fiil ile ikmâl ederse sanat-ı şiir büyüktür.” diyen şair vazifesini bihakkın idrak etmiştir. Bununla beraber “Nur Baba” sanattan da bî-nasiptir. Bedii bir haz ve heyecan tevlid etmiyor. Yalnız mevzuunun şöhret ve garabetidir ki, bir müddet daha okunmasına vesile olabilecek. Muharririn bütün sihr-i muvaffakiyeti intihap eylediği zeminden ibarettir.

O halde “Nur Baba”nın kıymetini hiç olmazsa mevzuunun ihtiva ettiği hakikat ile takdir etmek mecburiyeti var. Muharrir, Bektaşî âyinlerini alenen tasvir ve hikâye ettiğinden nâşî müftehir ve ananeden yetişip Bektaşîliğin şimdiki tereddüsüne dil-hûn olanlardan biri olduğunu mu’teriftir. Binâenaleyh Bektaşî sırrını Yakup Kadri Bey’den öğrenebileceğiz. İtiraf etmelidir ki, “Nur Baba”da bu tarikatın erkân ve âdâbından kapma bazı ufak tefek şeyler mevcuttur. Mesela: 1- Bektaşî sofralarında çerağ bulundurulduğu vâkidir. Bu âdet, nûr-ı pâk-i Muhammedî’ye karşı olan iptiladandır. Resûl-ı Kibriyâ, duasında daima “Yarabbi, beni nûr eyle.” buyururdu. Kendisi ayn-ı nûr idi. Ancak talim-i ümmet için öyle söylerdi. Cenâb-ı Hakk, “Ve sirâcen ve munîren” nazm-ı celîlinde Hazret-i Peygamberi kast eylemiştir. 2- Âyin-i cemde mürşidin nezdine gidilirken sağ ayağın parmağı sola dokundurulduğu da sahihtir. Buna peymançede durmak derler. Selman-ı Farisî, Ammar bin Yasir, Ebu Zer Gıfâr İmam Ali Efendimizin huzurunda hep öyle dururlardı. Hürmete işarettir. 3- Tığbent, vefa ve teslimiyet alâmetidir. Turuk-ı sâirede de istimal olunmaktadır. Tığbent, ibtidâ İmam Muhammed Bakır’ın şehit edilmesi için münafıkın tarafından ihzâr edilmişken bir mümin-i hâlis onun yerinde kendi boynuna koyup âlem-i fenâdan münselih olmuştur. 4- Mürşidin “Bu yol güçtür, melâmet yoludur. Gelme gelme. Dönme dönme.” diye ikazda bulunması dahi mu’tâddır. Cenâb-ı Peygamber, Hudeybiye Vakası’nda ashâbı o suretle biat ettirmiştir. Nasip alacak kimseye icbâr bulunmadığını ifhâm içindir. 5- Musahip tabiri Bektaşîler nazarında müstameldir. Bir âyin-i cemde beraberce nasip almış canlar yekdiğerinin musahibidir. 6- 15’inci sayfaya yarım olarak derc edilen ve “Kâf ü nun hitabı izhâr olmadan” mısraıyla başlayan nefes Bektaşî dergâhlarında okunmaktadır. Harâbî’nin kıymetli bir devriyesidir. İşte “Nur Baba” hikâyesinin tarîk-i nâzenîne müteallik ihtiva ettiği mevâd...

Bektaşîlikte bulunmayıp isnat olunan şeyler de şunlardır:

Evvela, muhip ve muhibbelerin beraber bulunduğu sırf bühtândır. Nisvân tekkeye gider. Fakat tesettüre tamamıyla riayet olunur. Muhibbelerin açık saçık gezindiğini kabul etmek zevclerini kıskançlıktan, hayat-ı recüliyeden mahrum görmek demektir. Hangi erkek vardır ki, refika veya kerimesinin böyle laubali hareketlerine razı olabilsin? Binâenaleyh bir Bektaşî sofrası sesi fazla çıkan bûselerle nihayet bulmaz. Ve boş kalan eller sofrâ altından diz üstünde dolaşmaz. Tekkede göbek atılmaz. Şakır şakır oynanılmaz. Hele muâşakaya hiç de mahal ve imkân olamaz. Sâniyen, dergâhlarda dem kullanıldığı yalandır. Gerçi Bektaşîlerden bazılarının müs-kirât kullandığını inkâr edemeyiz. Esasen insanların nısfından ziyadesi içki içmekle me’lûftur. Ta’zîm ve hürmetle tanıdığımız birçok zevâtın bu muzır ve mel’ûn itiyada müptela olduğu tarihen sabittir. Hayrullah Efendi Tarihi’nin beşinci cildinin 57’inci sayfasında sözümüzü müeyyid tafsilât vardır. Ancak içkinin Bektaşîlik levâzımından addolunmasını kat’iyen kabul etmeyiz. Bu tarikatın erkânını Pîr-i Sâni Balım Sultan Kuddise Sırruhu kurmuş, erkân-nâmesi sâhib-i divân Mehmet Ali Hilmi Dede ta-

rafından tedvîn edilmiştir. Mezkûr erkân-nâmede işretin istimal ve müsâgına dair küçük bir sarâhat yoktur. Sâlisen Bektaşî abdestinin başka bir şekilde olduğu gayr-ı sahihtir. Muharrir, fark olarak vuzû'-ı şer'îye Türkçe bazı cümlelerin ilave edildiğini gösteriyor. Bilemeyiz ki, bu cümlelerin söylenmesi, şekli başkalaştırır mı? Merasim, manayı bulmak içindir. Zikredilen o sözler, rehberin birer nasihati kabilindedir. "İ'zâz-nâme-i Lütfî" namındaki kitapta şu fıkrayı görmüş idik. "Âşıklar tarikinde gusûl, insanın gönlünü Hak'tan gayrı şeylerden münezzehten kılması, abdest, iki cihanın muhabbetinden elini, yüzünü tenzih etmesi, oruç, mahremâtan sakınması, hac, muhabbet-i dünyadan rücu eylemesi, zekât, Hak yolunda can vermesidir". Yakup Kadri Bey'in Macit'e aldırıldığı ebedî abdest buradan mülhem görünüyor. Râbi'an, dergâhta şarkı söylenerek raks edildiği mahz-ı eser-i hayâldir. Bektaşî tekkelerinde nefes söylenir, hoş âyinde devriyeler okunur. Alelumum nefesler ya talimî veya enfüsî olur; gâh bir hakikat ihtiva eder, gâh Ehl-i Beyt'in muhabbetiyle coşkun bir nehir gibi akıp gider. Ezcümle İbn-i Rifat Sâmih Bey'in şu nefesi ne kadar samimi ve kalbe mûnistir:

Ezelden âşığım ben Muhammed Mustafâ'ya
Fedâ olsun hayâtım bütün Âl-i Abâ'ya
Acır bi-şüphe onlar bu rûh-ı bî-nevâya
Kabul etsin erenler kul oldum Murtazâ'ya

Ne sabrım kaldı artık ne ârâm ü kararım
Hüseyn'in âteşiyle yanar kalb-i nizârım
Tutar eflâki her dem figân ü âh u zârım
Revândır seyl-i eşkim fenâ-yı Kerbelâ'ya

Gehî nisyân edersem n'olur savm u salâtı*
Unuttum Ehl-i Beyt'in gamından kâinâtı
Olur elbet müsâdif nigâh-ı iltifâtı
Alî'nin rûz-ı mahşerde hazîn bir âşinâya

O mü'minlerle zâhidâ sen ol cennette hemdem
Ki nesl-i Mustafâ'yı kılar pâmâl-i mâtem
Kolunda hırz-ı Yâsin, dilinde İsm-i A'zam
Salar tig-i adâvet sudûr-ı Hel Etâ'ya

* Bu mısra, bizim bildiğimiz dergâhlarda ahkâm-ı şer'îyeye mutâvaaten hîn-i kıraatte terk edilir.

Budur Sâmih niyâzım erenler serverinden
 Bana bir cür'a sunsun şarâb-ı Kevserinden
 Görüp resm-i sülûku Horasan erenlerinden
 Karîn oldum hakikat yolunda evliyâya

Nevruz vukuunda Şâh-ı Velâyet Efendimizin menâkıb-ı seniyelerini muhtevî bazı manzumeler okunmaktadır. Ekseriya, Hilâlî'nin Nevruziye'si kıraat oluyor.* Nur Baba'nın okuduğu nevrüziye ancak safсата ve hezeyana iyi bir misal olabilir: "Bülbül güle gel gel dedi/Gül bülbüle gelmem dedi". Bu, deli saçmasından farksız bir şeydir. Raks, dinimizce mübah sayılır. Cenâb-ı Restûlullah'ın Hazret-i Ayşe ile beraber Habeş rakkaselerini seyir ve temaşa buyurdıkları mervîdir. Mamafih, dinî bir yerde ve bir mürşidin huzurunda ud ve def çalarak raksa kalkmak hiffetin ve akılsızlığın son derecesidir.

Denilebilir ki, şu hikâye, Bektaşilik bilinmeden yazılmış bir eserdir. Bektaşi babaları en ziyade vakar ve temkinleri, âlem-i kesretten tecerrütleriyle şöhet bulmuşlardır. Kahvehaneye, umumî olan mahallere çıkmaya bile cesaret etmezler. Bir de Nur Baba göz önüne getirilsin; bu adam, pantolonlu, yelekli, hep behimî ve hayvanî hislerle mütehassis bir züppe, daha gençliğinde analığıyla mukarenette bulunacak kadar hayasız bir mahlûktur. Rakı içer, şarkı söyler. Bendelerine kendi eliyle sâkilik eder. Balkondan mendil sallar. Dem âlemlerinde semâ'a kalkar. İhtirâsât-ı nefسانیyesi kara bir ummandır. Ziba Hanım'la henüz muâşakada iken Nigâr Hanım'a da kızıl pençesini uzatıyor. Hiçbir şeyden çekinmeksizin onunla açık baş ve açık sine olarak Çamlıca'yı, Boğaziçi'ni, Marmara sahillerini dolaşiyor, meydanda buse alıp veriyor. Daha sonra, nevrüz esnasında bütün evlatları içinde Süheyla'nın uzattığı piyâleyi parmaklarıyla beraber dudaklarına getiriyor, nevrüziyeyi okurken elini nişanlısının belinde dolaştırıyor. Hâsılı, "eline, beline sağlam olmak" düsturundan pervâ ettiği yoktur. Bendeleri de aynı seviye-i ahlâkiyededir. Her şeyi ibâhe ve müsâhele nazarıyla görüyorlar. Nigâr'ın gösterdiği itimat tamamıyla behimî bir zevk ve ihtisâs eseridir. Başını Baba'ya teslim etmiş. Onun izni olmaksızın bir şey yapamıyor. Vakıa, her tari-katta teslimiyet mevcuttur. Fakat teslimiyet akideden doğar. "Nur Baba"da ise akide gayr-ı mestûr. Telkin bile iki satırdan ibaret. Teslimiyet, nâ-mahdûd değildir. "Emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker" ile tahdid olunmuştur. Anlaşıyor ki, Nur Baba, kadınları iğfal etmek için tarikata da pek istinat etmiyor. Esasen vahşi bir behimiyet içinde yüzen bir eserde din medâr-ı istinat olabilir mi? İmdi bunları birleştiren kuvvet nedir? Başka bir sâik aramayalım; o, Yakup Kadri Bey'in kuvve-i muhayyilesidir. Bu kitapta Bektaşilik Nur Baba'nın siyah olan sarığı (s.79) gibi eğreti duruyor. Bektaşilikte iki türlü sarık müstameldir. Hulefâ kısmı yeşil giyer. Ve icazet verebilir. Babaların imâmesi beyazdır. Ve onlar yalnız muhip yetiştirmek salâhiyetini hâizdirler.

* Son zamanlarda, Hâce-i fazilet-mendimiz Giridi Ali Rıza Baba Efendi Hazretlerinin de âteşin ve heyecanlı bir Nevruziye'si muhibbânın kemâl-i râğbetini kazanmıştır.

Mezkûr hikâyenin “roman à clef” olması ihtimâli gayr-ı vâriddir. Ortaya konulan tiplerin ayrı ayrı sahne-i hayatta yaşamaları muhtemel, fakat Bektaşî olmaları nâ-kabildir. Nur Baba Masalı taşıdığı eşhâsin redâ'et-i hulkiyesi itibariyle Êmile Zola'nın “Nana”sına, vukûâtın vüs'at-ı mütehayyilesine nazaran Êmile Richebourg'un, Xavier de Montépin'in efsanelerine benzer. Romanın sahibi, düşündüğü girive-i garâbeti fark etmiş olmalıdır ki, 123'üncü sayfada Nur Baba evlatlarının Bektaşîlik içinde ayrı bir sınıf ehl-i tarikat olduğunu, sair mürşitlerin Nur Baba'yı mülhid nazarıyla gördüğünü ve bendelerine hakaret eylediğini itirafa muztar kalmıştır. Mademki Nur Baba ile hem-pâları müstesna bir mahiyeti hâizdir. Şu hâlde bunların a'mâl ve ef'âli de müstesna sayılır. Bütün Bektaşî tekkelerinin çığırından, şeklen ve ruhen hakiki ananelerinden dışarı çıkmış oldukları ne ile müspettir? Yakup Kadri Bey, Rufâî ve Kadirî tekkelerinin de bozulduğunu nereden biliyor? Hayalî bir vak'ayı umûma teşmil etmek doğru mudur? Kitabın içindeki serlevhaları gören bir kari, Bektaşîliğin kâffe-i esrârına muttali olacak zanneder: “Bektaşî Tekkesinde Mumlar Nasıl Söner? Bir Bektaşî Şeyhi Nasıl Yetişir? Bir Zâhir Nasıl İrşâd Edilir? Misli Görülmemiş Bir Âyin-i Cem”. Hâlbuki bunlar bazı esnafın elde kalmış emtiasına müşteri celb etmek için kullandığı yaldızlı ve iğfâlkâr reklamlardan farksızdır. O heyecanlı ser-nâmeler altında muharririn pek iyi tanıdığı anlaşılabilir kerhane ve meyhane âlemlerinin tasviriyle uğraşmıştır. Vak'anın Bektaşîliğe biraz teması için de Âşık Paşazâde Tarihi, Kâşifü'l-Esrâr, Bin Bir Hadis gibi aleyhte yazılan bazı âsardan alınmış saçma ve garaz-kârâne birkaç fikir eserin muhtelif yerlerine saçılmıştır. Hakikatte Nur Baba hikâyesi bir hakikat ifade etmekten çok uzak ve muharriri külliyyen Bektaşîliğe yabancısıdır.

Tarikat-ı Bektâşiye, haddizatında hafî bir yol değildir. Bir asır evvel, âyin-i cemler âşikâre olarak kurulurdu. Yeniçerilerin imhası vesilesiyle icra edilen katliamdan sonra, zâhirlerden kaçınmak lüzumu hissedildi. Ve kitmân kaidesi vaz' olundu. Bektaşî sırrı, işte o suretle vücut buldu. Bu ise, esassız, boş mefhumlardan biridir. Sırf tekevvün ettiği zamanın icâbât-ı siyasiyesine müstenit zarurî bir keyfiyet idi.

Bektaşîliğin bânisi, kutbu'l-ârifin, gavsu'l-vâsilin Hünkâr Hacı Muhammed Bektaş Veli sâdât-ı Kâzîmiye'dendir. Pederi Horasan sultanı Es-Seyyid İbrahim-i Sâni, validesi ulemâdan Şeyh Ahmet'in kerimesi Hâtem Hatun, mevlidi şehri Nişabur, tarih-i velâdeti mürüvvet kelimesinin delâleti olan 646'dır. Şeyh Lokman vâsıtasıyla “Divan-ı Hikmet” sahibi şair-mutasavvıf Hoca Ahmet Yesevi Hazretlerinden müstehliftir. Diyâr-ı Rum'a muvâsalatında Orhan Gazi, Hazret-i Pîr'in nezdine azimetle hatırını tatyîb etmiştir. Müşârün-ileyh bilmukabele yeniçeriyi tanzim ve Hükümdâr-ı Osmânî'ye Zülfikar'ı hâvî bir sancak hediye eylemiştir. Müddet-i hayatı Muhammed, tarih-i irtihâli Bektâşiye kelimelerinden anlaşıldığına göre 92 sene ve 738 tarihidir. Merkad-ı mübareği Eskişehir civarında Sulucakarahöyük'tedir. Der-gâh-ı şerifin kapısında ebyât-ı âtiye menkuştur:

Tâlib-i hubb-ı hakikat behre-yâb-ı feyz olur
Bâb-ı Hak'tır Dergeh-i Sultân Bektâş-ı Velî

Mihr-i tevhîd ü hidâyet matlaıdır bu makâm
Sırr-ı envâr-ı Muhammed'le Alî'dir müncelî

Ka'betü'l-uşşâk bâşed in makâm
Her ki nâkıs bâşed incâ şod tamâm

Mufassal tercüme-i hâli Ali'nin "Künhü'l-Ahbâr"ında, menâkıbı kendi velâ-yetnâmesinde mezkûrdur. Diğer pîrân-ı a'zâmdan bir farkı yoktur. Neşve-i âşıkânesi cihetiyle Mevlânâ Celâleddin-i Rumî'ye, izhâr eylediği havârik ve kerâmâtın kesreti cihetiyle Abdülkadir Geylânî Hazretleri'ne müşabihtir. Kadir ism-i celilinden tecelli eden ehlullah-ı kirâm, sâhib-i kerâmet, Alîm ismine mazhar bulunanlar sâhib-i irfân ve ârif-i billah olur.

Mürît sıfat-ı kemâliyesini taşıyanların irâdâtı ellerinde bulunur. Bunlar, niyazdan geçmiş naz ehlidir. Cenâb-ı Hakk'ın inayet-i ezeliyesiyle istediklerini icra edebilirler. Hazret-i Pîr-i Dest-gîr, o sevgili mukarrebîn-i ilâhiyeden biridir.

Tarîk-i nâzenîn, sair turuk-ı İslamiye gibi Süre-i Fetih'in onuncu âyet-i kerimesine istinat eder. Biat, aynı biattır. Zaman-ı Saadet'te Hudeybiye Gazası'na niyet bulunduğu esnada bazı kabile rüesâsı henüz İslamiyet'e ısınmamış olduklarından azîmet hususunda tereddüt ve taallül göstermişlerdi. Cenâb-ı Hakk'ın emir ve fermanı ile Resûl-i Ekrem tevellî ve teberrâ üzerine rüfekasını biat ettirdi. Esas budur. Tevellî ve teberrânın manası Peygamberimizin sevdiğini sevmek, sevmediğini sevmemektir. Diğer tarikatlara mensup bazı meşâyih, hîn-i inâbette talibe yalnız kelime-i tevhidi telkin ederler. Hâlbuki talip Müslümandır. Kelime-i tevhidi esasen biliyor. Binâenaleyh eser-i risâlet-penâhiye tevfiken tevellî ve teberrânın telkini lazım gelir. Bektaşilerin kalbinde yaşayan müfrit Ehl-i Beyt muhabbeti bu telkinden başlar. O muhabbet, muvafık değil midir? Kuran-ı Kerim'de "*Kul lâ es'elüküm aleyhi ecran ille meveddete fil çurbâ.*" âyet-i kerimesi mevcut. Cenâb-ı Peygamber de "*Ene ve Aliyyün min nûrin vâhid.*" buyurmuş ve İmam Ali'yi daima kendisine karşı Harun menzilesinde addetmiştir. Diğer bir hadis-i şerifte: "Her kim ki Âdem'in ilmini, Nuh'un takvasını, İbrahim'in hilmini, Musa'nın heybetini, İsa'nın ibadetini görmek murat ederse Ali Bin Ebi Talib'e baksın." buyuruluyor.

Bektaşî tarikatı, akide hususunda turuk-ı saire ile beraberdir. Vahdet-i vücüt felsefesi, hepsinin esasını teşkil ediyor. "Her nereye dönerseniz vech-i İlahî bulursunuz." manasını müfid "*Feeynema tuvellu fesemme vechullah.*" âyet-i kerimesiyle "Ben bir kenz-i mahfî idim. Lâkin zuhûra meyl-i zâtım olduğundan bu mahlûkatla taayyün ve tahakkuk ederek zuhûra geldim." mealindeki "Küntü kenzen mahfiyyen fe ahbebtü en u'rafe." hadis-i şerifi ve onlara mümâsil yüzlerce âyât-ı kerime ve ehâdis-i nebe-

viye vahdetin lâhûtî bürhânlarıdır. Bu felsefenin Bektaşilikte “Nur Baba” müellifinin zannı veçhile iptidâî ve kabataslak değil, müttekâmil bir hâlde bulunduğunu anlamak için kadim urefâ-yı Bektaşiyeden Kaygusuz Abdal'ın “Besmele-i Kâmile”sini biraz okumak kâfidir. Misal olmak üzere şu manzume oradan alınmıştır:

Ey Hakk'ı bilmeyi taleb edenler
Yüzün Hak yoluna türâb edenler
Sevenler cân u dilden Mustafâ'yı
Koyanlar sıdk ile küfr ü hatâyı
Muhîb olan hâline evliyânın
Bilenler aslını vü fer'ini cânın
Vücûd sebâtını helâk edenler
Cânını gaflet pasından silenler
Olanlar her nefes Hak'la vuslat
Bulanlar bu denizde dürr-i vahdet
Erişip bu denizde gark olanlar
Özüyle cümleyi yeksân bilenler
Hakikat cümle âlem Hak diyenler
İşitip Hak sözü sıdk diyenler
Bu yolda sıdkını şem' eyleyenler
Özünü düşürüp cem' eyleyenler
Bu söyleyen vücûd mudur benim mi
Gör ahi bir tenimi, ya cânımı
Niye geldim nedir bunda merâm
Ne sebebdir insân oldu adım
Görüp Hakk'ı her yerde bilenler
Hak'la vuslat olup Hak olanlar
Gök ehli bana niçin secde kıldı
Şu bir kimse niçin şeytân oldu
Nedir evvel demek, âhir demek ne
'Ayân olan ne imiş, sır demek ne
Murâd ne Tanrı, peygamber demekten
Sebeb ne yok demekten, var demekten

Ya yakın, ırak, küfr, îmân ne
Ne hikmettir ne imiş genc-i vîrân ne

Ne haberdîr nebîler söyledîği
Ne sırdır halka ‘ayân eyledîği

Nedir maksûd ya ilmî kitâbdan
Sebeb nedir ne açılır bu bâbdan

Âhiri ne ola bu sözlerin hâsılı
Yetmiş yol nedir yolun vâsılı

Hakîkati nedir cümle cihânın
Nedir gönlündeki sır insânın

Kıyâsta ol ‘ayyâr değil mi?
Hemân oldur dahi kim var değil mi?

Zâhir, bâtın hemân oldur âdemde
Âdemde cümle eşyâda, âlemde

Hemân oldur dahi gayrı vücûd yok
O bir gündür ki yüzünde bulut yok

Zâhir onun vücûdudur bâtın ol
Hemân oldur özüne gel emîn ol

Eğer tâlib isen bilmekte Hakk’ı
Özüne gel öz ‘ilmin oku

Özünü kurtaragör gel hayâlden
Haberdâr ola cânın küllî hâlden

Ki şöyle cân gibi azîz olasın
Gide kalbin pası sâfi olasın

Özün bil ki Hakk’ı bilmiş olasın
Yüklü maksûdun bulmuş olasın

Dahi gümânın kalmaya özüne
Sücûd eylesesin sen kendözine

O menzile erişecek seferin
Nûr idi dahi nûr ola nazarın

O demde göresin bu cümle pergâl
Dem ü sâ‘at, gece, gündüz, mâh, sâl

Veli, nebî, tarîk, peygamber, Cibrîl
Hemân ne demektir bunların aslını bil

Yalan, gerçek demek noksân kemâl
Tarîk-i Hak nedir ya şerîk ü izlâl

Bu hayâller ki görünür cihânda
O sıfatlar ki söylenir kelâmda

Yol, menzil, yakın, irak demeklik
Dolu, boş, bâtil, hak demeklik

Cihân içinde gördüğün hayâller
Hayâl içindeki bu cümle hâller

Hemân bir noktadır bir harf-i elif
Hakîkat şöyle ki cân gibi latîf

Dahi bundan latîftir kim derem ben
Edebilmem nice nişân verem ben

Özüne gel ko bu yanlış hayâli
Eğer bulmak dilersen Zülcelâl'i

Dahi kaskına bak sen bu kelâmın
Tâ ki elif ola sendeki lâmın

Hemân kendözine ikrâr eyle
Özünü sen gel özüne yâr eyle

Bu haberdir aslı hemân kelâmın
Hakîkati var cümle âlemin

Hakk'ı bilmek budur özün bilesin
Hemân müşkül özünü hal kılasın

Ey tâlib haber anla bu haberden
Mukaddem ne ola ettiğin pazardan

Eğer söz anlarsan yol göründü
Açıldı bir de sağ u sol göründü

Hak içinde dahi kalmadı müşkil
Erişti hadde yol göründü menzil

Hemân cümle cihân bir vücûd oldu
Vücûd içinde Allah mevcûd oldu

Ey bu cihânda özün kâmil bilenler
Özün bilip tevhîde yol bulanlar

Hak nûrdur cümle âlem tecellîsidir
Aslı Hakk'ındır cümle sıfât şu'besidir

Mezhep ve tarikatları tefrikaya bâdî zannedenler yanılıyorlar. Her yol, müzikanın bir altı mesâbesindedir. Ayrı olunca, ahengi nev'ine göre olur. Fakat hepsi birleştiği zaman tam bir bâng-i mûsîkî husûl olur. Turuk-ı İslâmiye'nin kâffesi aynı suretle câmia-ı İslâmiye'yi teşkil eder. Tarîk-i nâzenin, arkadaşlarından hiçbir veçhile ayrı gitmiyor. Âdâb ve erkânı zu'm edildiği üzere gizli değildir. Arzu edenler, Rifat Bey'in "Mirâtü'l-Makasid fi Def'i'l-Mefâsid" namındaki eser-i matbû'una müracaat buyursunlar. Orada telkini de görecektirler. 259, 260, 261 sayfalarındadır. Şimdiye kadar "Nur Baba" kabilinden birçok masallar dinledik. Lakin onların sırası çoktan geçti. Tarîkat-ı Bektaşîye, hâtemü'l-enbiyâ ve memdühü'l-esrâr lâ fetânın şem'i tevfik-i hidâyetidir. Pir Sultan'ın dediği gibi, münkir üflemeyle bu çerağ sönmez.

İzmir-12 Temmuz 1338

Kaynakça

- Akı, Niyazi. (2001). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu: İnsan-Eser-Fikir-Üslûp*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aktaş, Şerif. (2014). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*. Ankara TDK Yayınları.
- Baba, Okan. (2002). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu: Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Çıkla, Selçuk. (2003). "Eleştiri Tarihinde Tenkit Adımı Taşıyan İlk Dergimiz": -Tenkid-. *Hece: Eleştiri Özel Sayısı*, 77/78/79: 617-621.
- Demirci, Mehmet. (2013). "Karataş Bektaşî Tekkesi". *Yeni Asır*, 22.02.2013. <http://www.yeniasir.com.tr/yazarlar/mehmet.demirci/2013/02/22/karatas-bektasi-tekkesi> (Erişim tarihi: 05.05.2016)
- Gariper, Cafer ve Küçükkoşkun, Yasemin. (2008). "II. Meşrutiyet Döneminde Yayımlanan Nur Baba Romanı ve Yaratıldığı Akisler". *bilig*, 47: 45-78.
- . (2009). *Dionizyak Coşkunun İhtişam ve Sefaleti: Yakup Kadri'nin Nur Baba Romanına Psikanalitik Bir Yaklaşım*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Gülmez, Nurettin ve Önder, Meltem. (2013). "Alaşehir Kongresi'nde Bir Belediye Başkanı: Galip Bey". *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3): 116-130.
- Gülmez, Nurettin ve Tahancı, Bülent. (2013). "Alaşehir Kuva-yı Milliye Komutanı Mustafa Şahyar Bey". *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3): 131-148.
- Işık, İhsan. (2006). *Türkiye Edebiyatçıları Ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*. c.5, Ankara: Elvan Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri. (1338/1922). *Nur Baba*. İstanbul: Akşam Matbaası.
- . (1339/1923). *Nur Baba*. İstanbul: Orhaniye Matbaası.

- Karayaman, Mehmet. (2014). "Yüzbaşı Süleyman Süruri (Emekçil) Bey'in Batı Anadolu'da Kuva-Yı Milliye Hareketi'nin Ortaya Çıkmasındaki Hizmetleri". *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 55: 83-108.
- Kaygusuz, Bezmi Nusret. (1955). *Bir Roman Gibi*. İzmir: İhsan Gümüşayak Matbaası.
- . (2005). Şeyh Bedreddin. Ed. Öner Yağcı. İstanbul: İleri Yayınları.
- . (1338/1922). *Nur Baba Masalı*. İzmir: Ahenk Matbaası.
- Oğuzkan, A. Ferhan. (1979). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu: hayatı sanatı eserleri*. İstanbul: Varlık Yayınevi.
- TDK Güncel Türkçe Sözlük (2016a). "Masal".
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.573460f1610021.85743466 (Erişim tarihi: 12.05.2016).
- TDK Güncel Türkçe Sözlük (2016b). Masal okumak (veya anlatmak).
- [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=masal%20okumak%20\(veya%20anlatmak\)&cesit=2&guid=TDK.GTS.573460f62a0686.47540728](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=masal%20okumak%20(veya%20anlatmak)&cesit=2&guid=TDK.GTS.573460f62a0686.47540728) (Erişim tarihi: 12.05.2016).

